

Veli Atmaca, *Hadislerde Rukye Hz. Peygamber ve Sahabenin Uygulamaları Işığında Şifa Hadisleri**

Kitap
Tanıtımı
Book
Review

Muhammed Bacak

Diyanet İşleri Başkanlığı, Konya Müftülüğü
Presidency of Religious, Konya Muftiate
Konya, Türkiye

 nuhammedbacak93@gmail.com <https://orcid.org/0000-0003-0249-8810>

Yazar
Author

Bacak, Muhammed. "Veli Atmaca, *Hadislerde Rukye Hz. Peygamber ve Sahabenin Uygulamaları Işığında Şifa Hadisleri*". *Tevilat* 2/2 (2021), 333-336.

 <https://doi.org/10.53352/tevilat.1009641>

Atıf
Cite as

Dua; beşerin yaratıcısıyla arasında bağ kurması ve güçsüz bir varlık oluşunu kabullenmesidir. Kur'ân-ı Kerîm'in çeşitli âyetlerinde, geçmiş peygamberlerin yapmış oldukları dualara yer verilmiş¹ ve yine âyetlerde kişinin dua etmesinin önemine dikkat çekilmiştir.² Aynı şekilde hadis kitaplarında da duayla ilgili pek çok rivayet nakledilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm ve hadislere bakıldığında duanın etkisini yok saymanın ve faydasını inkâr etmenin yanlış bir düşünce olduğu

* Atmaca, Veli. *Hadislerde Rukye Hz. Peygamber ve Sahabenin Uygulamaları Işığında Şifa Hadisleri*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2. Basım, 2019.

¹ Hûd 11/47; el-Bakara 2/128; el-Enbiyâ 21/83.

² el-Furkân 22/77.

görülebektir. İslâm'ın iki ana kaynağı Kurân-ı Kerîm ve Resûlullah'ın sünneti, her alanda insanlığa neyin doğru neyin yanlış olduğu hususunda yol göstermiştir. Duayla ilişkili olan rukye kavramı, dua okuyarak tedavi anlamına gelmektedir. İslâm alimleri dua ile doğrudan ilişkili olan rukye hakkında çeşitli görüşler belirtmişlerdir. Ulemanın bir kısmı rukyeyi bir tedavi yöntemi olarak kabul etmiştir. Nitekim her türlü hastalığın tedavisinde insan psikolojisinin önemi gayet açıktır. Kişinin pozitif bilimlerle birlikte ilâhî ve nebevî ölçüler dahilinde Allah'a sığınarak dua etmesi ve hastalığına çare araması fiziksel rehableden ziyade manevi bir terapi olarak görülebilir.

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Veli Atmaca tarafından *Hadislerde Rukye Hz. Peygamber ve Sahabenin Uygulamaları Işığında Şifa Hadisleri* isimle kaleme alınan çalışmada yazar, hastalıkları önleme veya hastalıkların tedavisinde kullanılan rukye ve İslâmiyet'teki dua-şifa ilişkisi üzerinde durmuştur. Eser Câhiliye dönemi, Hz. Peygamber dönemi ve sonrasındaki rukye anlayışlarını ortaya koymuştur. Rukye kavramı detaylı bir şekilde incelenen eserde, Câhiliye dönemi ve İslâmiyet'tin gelişinden sonra yapılan rukye uygulamaları hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca dua ve rukye ilişkisi açığa çıkarılmış, rukyeye karşı tutum sergileyenlerin ve şarkiyatçıların iddialarına iki dönemde yapılan uygulamaların farklılıkları gözler önüne serilerek cevap verilmiştir. Dua ve tedavi ilişkisine dikkat çekilen bu eserde duanın önemi vurgulanmaktadır. Dua ile tedavi yapılırken uygulamanın nasıl olması gerektiği hakkında bilgi verilmekte ve dua ile tedavi yapılırken şirk unsuru bulunmaması gerektiğine özellikle vurgu yapılmaktadır. (s. 92)

Eser; "Giriş", "Arap Yarımadası'nda İnanç ve Tıp", "Rukyeye Getirilen Yasak ve İzin Verilmesi", Rukyenin Kaynağı ve Uygulamasına Dair İlk Örnekler", "Rukye Etrafında Gelişen Bazı Hususlar", "Rukye Yapılan Hastalıklar ve İlgili Rivayetler" isimli bölümlerden müteşekkil olup sonuç bölümü ile tamamlanmıştır.

Müellif, giriş bölümünde duanın önemine ve hastalıklar üzerindeki etkisine dikkat çekmiş, duanın nasıl tesirli ve makbul olabileceğinden bahsetmiştir. Bu hususla ilgili çeşitli örnekler veren Atmaca'nın, Hz. Peygamber'in hadislerinde hayırlı kişiler olarak tavsif edilenlerin ve mağarada mahsur kaldıklarında yaptıkları hayırlı işlerle Allah'a dua eden üç arkadaşın hikayesi, verdiği örneklerden birkaçıdır. (s. 20) Tasavvufçuların tıp ve dua anlayışına temas edilerek, İslâm ile Hint tasavvufundaki tıp anlayışlarının, Sünnîler ile Şîilerdeki şifa anlayışlarının mukayesesi yapılmıştır. Bunlara ilaveten Câhiliye dönemindeki dua-şifa ilişkisine değinilerek, bu dönemde tevhid inancına aykırı olarak uygulanan tedavi telakkisine dikkat çekilmiştir.

Eserin birinci bölümünde, Arap Yarımadası ve Arapların tıp anlayışı hakkında bilgi verilmiştir. Rukyenin, İslâmiyet'ten önce de kullanılan bir tedavi yöntemi olduğu belirtilmiştir. Okuyarak tedavinin, kültürel boyutuna temas edilerek, halkın bu tedavi yöntemini nasıl algıladığına ve nasıl algılanması gerektiğine değinilmiştir. Rukyenin kavramsal ve dini anlamına da atıfta bulunulmuştur. Kavramsal anlamı açısından rukyenin kelime anlamı ve kavramsal çerçevesine işaret edilirken garîbü'l-hadîs müelliflerinin görüşlerinden istifade edilmiştir. Bununla birlikte rukye kelimesinin Kur'ân'da kullanılışı ve bununla ilgili kavramsal çerçeve ifade edildikten sonra *Kütüb-i Sitte*

ve diğer muteber hadis kaynaklarında bu kelimenin çeşitli sîgalarıyla birlikte kaç defa zikredildiği incelenmiştir. Tüm bunlarla ilgili malumat verildikten sonra rukye konusunda yazılmış eserlere ait bilgiler verilerek bölüm sona erdirilmiştir. (s. 80-89)

Kitabın ikinci bölümünde müellif, Hz. Peygamber'in dini tebliğdeki metotlarının tespiti ile tevhid inancındaki rukyenin rolünün önemine dikkat çekmiştir. Bununla birlikte Hz. Peygamber'in Câhiliye rukyesine karşı tavrından bahsederek, rukyeye izin verilmesi ve bunun yasaklanması konusundaki rivayetleri incelemiştir. Yazar, tüm bu bilgiler doğrultusunda şirk tehlikesinin büyük ölçüde ortadan kalktıktan sonra rukyeye ruhsat verildiği çıkarımında bulunmuştur. (s. 107)

Çalışmanın üçüncü bölümünde yazar, "hastalıklara sabır, tevekkül ve sebeplere başvurma" başlığı altında rukyenin ilahi ve nebevi boyutu olduğunu söylemektedir. Atmaca, sabır ve tevekkül konusunda önce sebebin işlenmesi daha sonra sabır ve tevekkülde bulunulması gerektiği kanaatinde. (s. 112) Bu bağlamda Hz. Peygamber'e Cibrîl'in ve sahâbenin yaptığı, Resûlullah'ın kendisine ve başkalarına yaptığı rukyelerden, başkalarına rukye yapılması için verdiği ruhsatlardan ve Hz. Peygamber'in hastaları başkalarına havale etmesinden örnekler vererek istidlalde bulunmuştur. Geçmiş bölümlerde rukyenin hangi sebeplerle yasak edildiği hakkında bilgi veren müellif, tevhid inancının tam anlamıyla kavranmasının ardından rukye yasağının kaldırıldığını belirtmektedir. (s. 126) Ardından; nazar, yılan sokmasına karşı yapılan rukyeler gibi çeşitli hastalıklara rukye yapılmasına verilen ruhsatlardan bahsetmiştir. "Rukye ve Gelenek" başlığı altında ise erkek ve kadın sahâbîlerin yaptığı, gayrimüslimler tarafından yapılan ve Hz. Peygamber'in vefatından sonra yapılan rukyelerin, Câhiliye dönemindeki uygulamalarla ilişkisi olup olmadığını incelemiştir. Yazar, Câhiliye ve İslâm kültüründe yapılan bu uygulamaların sadece isminin aynı olduğu ve bunun dışında hiçbir benzerliğinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır. (s. 143)

Eserin dördüncü bölümünde, rukye yapılırken kullanılan lafızların ve ibarelerin önemine dikkat çekilerek, vahiy mahsulü olan ibarelerin sihirbaz, şair ve kahinlerin sözlerinden farklı olduğuna temas edilmektedir. Tedavi amaçlı yapılan rukyede kullanılan âyetler, sûreler ve kelimeler hakkında bilgi verilerek, okuyarak tedavi yapacak kişilerin özellikleri hakkında son dönem âlimlerinin kanaatlerine atıfta bulunulmuştur. Âlimler tarafından, ahlakı düzgün olanın rukye yapması gerektiği belirtilmiştir. (s. 217) "Rukyede Sayı" başlığı altında, okuyarak tedavi esnasında kullanılan bazı lafızların ve ibarelerin, kaç defa tekrar edilmesi gerektiğini bildiren hadisler incelenmiştir. Rukyede kullanılan toprak, tükürük ve üfleme gibi bazı yöntemler hakkında da bilgi verildikten sonra teberrük meselesine temas edilmiştir. Ardından dua ile ömrün uzayıp uzamayacağı ve tedavi mukabilinde ücret alınıp alınmayacağı hususlarına değinilmiştir. Atmaca, rukyenin yapılış amacında ömrün uzaması gibi bir beklentinin olmaması gerektiği görüşündedir. (s. 252) Ücret alınıp alınmayacağı hususunda ise durumun Hz. Peygamber'in tasvip ve takririne bağlı olduğunu belirterek, hadislerden örnekler vermiştir. Verilen hadislerde ise Hz. Peygamberin, usulüne uygun olarak yapılan rukyelerden ücret alınmasına izin verdiği anlaşılmaktadır. (s. 253-261)

Kitabın beşinci ve son bölümüne gelindiğinde ise müellif, aynı metodu kullanarak, rukyenin uygulandığı maddi ve manevi hastalıklar hakkında nakledilen hadisler etrafında bilgiler vermiştir.

Eser, müellifin elde ettiği neticeleri dile getirdiği sonuç bölümü ile tamamlanmıştır.

Çalışmada, rukye uygulamasının önemi detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Duada kullanılacak olan kelimelere de ayrı bir önem atfedilmektedir. Duayla tedavi ile ilgili olan hadislerin sened ve metinleriyle birlikte verilmesi, ayrıca dipnotlarda bazı hadislerin farklı tariklerinin sunulmuş olması ve kısaca tahlillerine yer verilmesi çalışmaya ayrı bir değer katmıştır. Eserde Türkçe ve Arapça olmak üzere birçok kaynak kullanılmıştır. Tüm bunlarla birlikte, rukye konusunda cevap arayan bazı sorulara ışık tutan bir eser olduğunu belirtebiliriz.

Kitabın ilmi yönüne zarar vermemekle birlikte, tüm çalışmalarda olabileceği gibi az da olsa yazım hataları bulunmaktadır. Bu hatalar redakte edilebilir.

İslâm'da Hz. Peygamberin sünnetine uygun olarak yapılan rukye bir tedavi yöntemi olarak uygulanmıştır. İncelediğimiz eserden de Hz. Peygamber'in rukyeyi uyguladığı, belirli koşullarda uygulanmasına izin verdiği ve özünde duanın bulunduğu anlaşılmaktadır. Duanın düğün, ibadet ve diğer dini ritüellerde olduğu gibi tedaviyle de ilişkili olduğu aşikârdır. Nitekim insan, derde düştüğü zaman halini rabbine arz eder ve bir çıkış yolu arar. Aynı şekilde hastalandığı zaman ve bilhassa hastalığına çare bulunmadığı zaman fitrat gereği yaratıcısına dua ederek hastalığına şifa ister. Özellikle içinde yaşadığımız zaman diliminde ortaya çıkan salgın hastalığın tedavisinin tam anlamıyla bulunamayışı bireyleri alternatif tedavi yöntemlerine yöneltmiştir. İslâm'da duanın ayrı bir yeri olması hasebiyle kişilerin başvurdukları bu yöntemlerden bir tanesi de dua ile tedavidir. Eserin, dua ile tedaviye başvuranların nelere dikkat edecekleri hususunda bilgi edinmeleri bakımından bir rehber niteliğinde olduğunu söyleyebiliriz.